

POSTANOWIENIE

Dnia 5 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa P. K., M. K., W. P. i W. P.1

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 sierpnia 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 1 lipca 2021 r., sygn. akt II Ca 1884/20,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 2700 (dwa tysiące siedemset) zł.

UZASADNIENIE

Powodowie P. K., M. K., W. P. i W. P.1 domagali się zasądzenia od strony pozwanej Banku S.A. kwoty 66.456,37 zł. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie z tytułu zwrotu kwot zapłaconych na poczet spłaty kredytu hipotecznego objętego umową z 22 lipca 2008 r. Wyrokiem z 13 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu uwzględnił powództwo, zaś Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z 1 lipca 2021 r. oddalił apelację pozwanego Banku od tego orzeczenia. Pozwany wniósł skargę kasacyjną, opierając wniosek o jej

przyjęcie do rozpoznania na przyczynach kasacyjnych objętych art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolę „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

Przywołane we wniosku istotne zagadnienie prawne dotyczy tego, czy w świetle orzecznictwa TSUE (tj. wyroków z 14 marca 2019 r. w sprawie C-118/17, z 2 września 2021 r. w sprawie C-932/19, z 20 września 2018 r. w sprawie C-51/17 oraz z 26 marca 2019 r. w sprawie C-70/17), stwierdzającego możliwość zastosowania, w miejsce podlegających eliminacji, nieuczciwych warunków umownych przepisów dyspozytywnych, które weszły w życie po zawarciu umowy kredytu, jest dopuszczalne odwołanie się do art. 358 § 1 i 2 k.c. w wersji znowelizowanej ustawą z 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe (Dz. U. nr 228, poz. 1506) obowiązującej od 24 stycznia 2009 r. w przypadku umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej zawartej przed tym dniem, z której usunięciu podlegają niedozwolone postanowienia dotyczące indeksacji kredytu do tej waluty (z zachowaniem dodatkowych warunków wynikających z orzecznictwa TSUE, dotyczących skutku

upadku umowy dla konsumenta oraz znaczenia jego woli dla przyjęcia takiego skutku, co jednak jest - w ocenie skarżącego - odrębnym zagadnieniem).

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący powołał się także na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. dostrzegając potrzebę wykładni art. 358 § 1 i 2 k.c. jako przepisu budzącego wątpliwości i rozbieżności w orzecznictwie w kontekście umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej. W ocenie skarżącego istnieje zwłaszcza potrzeba rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, czy art. 358 § 1 k.c. , wskazując na zobowiązanie wyrażone w walucie obcej, odnosi się do waluty nominalnej kredytu czyli kwoty wyrażonej w złotych, czy też kwoty wyrażonej w walucie indeksacyjnej i czy dla oceny w tym zakresie jest istotne, która waluta określa realną (nabywczą) wartość świadczenia kredytobiorcy W przypadku umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego (CHF), o rzeczywistej wartości rynkowej świadczenia, stanowi nie kwota kredytu wyrażona w PLN, ale kwota kredytu przewalutowana na CHF w dniu jego wypłaty i referująca do aktualnej wysokości kursu CHF, podzielona następnie na umówioną przez strony ilość rat kredytu.

Stosownie do utrwalonego w orzecznictwie i piśmiennictwie poglądu, istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy; przedstawić pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność preferowanego sposobu jego rozstrzygnięcia, a także wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji postawionego problemu prawnego w sposób rzutujący na wynik sprawy. Skuteczne powołanie przesłanki przewidzianej w art. 389⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nakłada natomiast na skarżącego powinność wskazania nie tylko przepisów prawa, których wykładnia budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecznictwie, lecz także szczegółowego opisanie, na czym polegają powzięte

wątpliwości interpretacyjne, wykazania, że mają one poważny charakter, a ich rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy jest niezbędne dla rozpoznania skargi. Niezbędne jest także przedstawienie przez skarżącego orzeczeń sądów, w których dokonano różnej wykładni tych samych przepisów w sposób rzutuujący na wynik sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I CSK 11/08 oraz z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, nie publ.).

Wniosek pozwanego nie spełnia powyższych wymagań, pomija bowiem utrwalone stanowisko orzecznictwa dotyczące skutków abuzywności umownych klauzul przeliczeniowych, ich wpływu na obowiązywanie całej umowy kredytu oraz możliwości zastąpienia nieuczciwych warunków umownych przepisami prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, co z kolei przesądza o braku znaczenia przedstawionych problemów dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że w świetle wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18, w razie sporu o ważność umowy kredytu bankowego denominowanego (lub indeksowanego) do waluty obcej, zawierającej niedozwoloną klauzulę dotyczącą sposobu waloryzacji, należy rozpatrzyć kilka możliwości rozstrzygnięcia. Pierwsza to stwierdzenie nieważności umowy, która bez klauzuli niedozwolonej nie może dalej funkcjonować w obrocie prawnym, zwłaszcza ze względu na brak (odpadnięcie) któregoś z koniecznych składników (*essentialia negotii*) umowy nazwanej kredytu bankowego. Druga to przyjęcie, że umowa jest ważna, ale w miejsce bezskutecznych postanowień waloryzacyjnych nie wchodzi żadne dodatkowe postanowienia. Trzecia, to przyjęcie, że umowa jest ważna oraz jej uzupełnienie przez sąd przez wprowadzenie w miejsce niedozwolonych klauzul innego mechanizmu waloryzacji (zob.. wyroki Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64 i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl.). W wyroku z 3 października 2019 r., w sprawie Dziubak, C-260/18, Trybunał wyraźnie stwierdził - z powołaniem się na stanowisko wyrażone w wyrokach z 30 kwietnia 2014 r. w sprawie Kasler i Kaslerne Rabai, C-26/13 (pkt 80-84) oraz z 26 marca 2019 r. w sprawie Abanca Corporation Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, nie stoi na przeszkodzie zastąpieniu nieuczciwego postanowienia umownego wspomnianym przepisem dyspozytywnym albo przepisem mającym

zastosowanie w razie wyrażenia na to zgody przez strony, jednak możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, wbrew woli konsumenta, narażając go tym samym na szczególnie szkodliwe skutki. Odpowiadając na zadane pytanie prejudycjalne w kwestii uwzględnienia woli konsumenta co do skutków powołania się na niedozwoloną klauzulę umowną, Trybunał uznał - co pomija skarżący - że wola konsumenta oceniającego, że stwierdzenie nieważności całej umowy nie jest dla niego niekorzystne i szkodliwe, przeważa nad wdrożeniem systemu ochrony, takiego jak zastąpienie nieuczciwego postanowienia i utrzymanie umowy w mocy (por. wyrok z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 51, 55-56 i pkt 2 sentencji).

W uchwale składu siedmiu sędziów z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) Sąd Najwyższy wskazał, że stosownie do aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, konsument może wiążąco oświadczyć, iż nie ocenia konsekwencji całkowitej, definitywnej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu jako szczególnie dla niego niekorzystnych (choćby sam sąd oceniał je odmiennie) - sprzeciwiając się zarazem udzieleniu mu ochrony przed tymi konsekwencjami - i uniemożliwić w ten sposób utrzymanie umowy przez wprowadzenie do niej regulacji zastępczej, wynikającej z ustawy albo - jeżeli jest to dopuszczalne - określonej przez sąd. Mając na uwadze powyższe oraz fakt, że w niniejszej sprawie powodowie konsekwentnie w toku całego postępowania domagali się unieważnienia umowy, przedstawione przez skarżącego wątpliwości na tle wykładni art. 358 § 1 i 2 k.c. i dopuszczalności zastąpienia tą regulacją wyeliminowanych z umowy klauzul abuzywnych nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Skarżący powołał się także we wniosku o przyjęcie skargi na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 k.c. odnośnie do kwestii, czy sąd, uznając postanowienia umowne za abuzywne, powinien określić w sposób konkretny zakres tej abuzywności, tj. wskazać na konkretne postanowienia rozumiane jako normy prawne, reguły postępowania, a nie jednostki redakcyjne, a ponadto, czy powinien uzasadnić przyjęty zakres abuzywności, w szczególności wskazać, z jakich przyczyn uważa za zasadną i konieczną eliminację całego mechanizmu indeksacji.

Potrzeba wykładni art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe dotyczy zaś kwestii czy postanowienia określające zasadę i sposób indeksacji kredytu do CHF mają charakter uboczny i kształtują jedynie dodatkowy mechanizm wykonania umowy czy też dotyczą głównych świadczeń stron. Potrzeba wykładni art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe odnosi się do charakteru postanowień dotyczących indeksacji kredytu do waluty obcej w celu rozstrzygnięcia, czy stanowią one o jego naturze, a ich ewentualna abuzywność powoduje podważenie (istoty) nawiązywanej więzi prawnej, czy też prawidłowe jest rozumienie ustawowej przesłanki „właściwości (natury) stosunku prawnego” w sposób wąski i odniesienie jej do elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu.

Ponownie należy przypomnieć, że skuteczne powołanie przesłanki przewidzianej w art. 389⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. obliguje skarżącego do wskazania nie tylko przepisów prawa, których wykładnia budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecznictwie, lecz także szczegółowego opisanie, na czym polegają wątpliwości interpretacyjne, określenia, że mają poważny charakter, a także przedstawienia orzeczeń sądów, w których dokonano różnej wykładni przepisów. Skarżący nie sprostął tym wymaganiom. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie już wyjaśniono, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu oraz przeliczania rat wyrażonych w walucie obcej na złotówki przy ich spłacie, pozwalające kredytującemu bankowi na swobodne kształtowanie kursu waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl. oraz z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl.). W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący nie wskazał przekonujących argumentów uzasadniających potrzebę kolejnego odniesienia się do opisanej problematyki na gruncie niniejszej sprawy.

W nowszej judykaturze Sądu Najwyższego przeważa pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule, w tym klauzule zamieszczone we wzorcach umownych, kształtujące mechanizm

indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. w szczególności wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 2022 i przywołane tam dalsze orzecznictwo). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej również podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (por. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększeniem kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48 oraz z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44). Na gruncie niniejszej sprawy problem ten nie ma jednak przesądzającego znaczenia, ponieważ – jak wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sąd Okręgowy – sporne klauzule indeksacyjne, w których wskazano wyłącznie, że przeliczenia nastąpią w oparciu o kurs ustalany przez pozwany Bank, a nie wskazano żadnych wytycznych, w oparciu o które kurs ten miałby być wyznaczany, nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c. zd. 2 k.c.). Bez względu na uznanie, czy zakwestionowane klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy czy też nie - podlegają one kontroli co do spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., skoro na ich podstawie powodowie nie byli w stanie oszacować kwoty, którą będą mieli obowiązek w przyszłości świadczyć na rzecz Banku, a zasady przewalutowania określał jednostronnie Bank (zob. wyrok z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl. i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W orzecznictwie Sąd Najwyższego wyjaśniono również, że wyeliminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania (zob. np. cytowane wyżej wyroki Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r., IV

CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64 i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl.). Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Okręgowy rozważył tę kwestię uznając, że nie jest możliwe obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością. Stanowisko, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR Sąd Najwyższy podzielił także w wyroku z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.)

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z przepisami § 2 pkt 6 oraz § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

[SOP]

r.g.